

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 4.

Met dit schilderij van Ghirlandaio kun je de heroriëntatie op de klassieke oudheid **en** het veranderde mensbeeld van de Renaissance illustreren.

2p

6

Toon dit aan door:

- een element uit het schilderij te noemen dat aansluit bij de heroriëntatie op de klassieke oudheid en
- een element uit het schilderij te noemen dat aansluit bij het veranderende mensbeeld van de Renaissance.

Twee gegevens over Europese ontdekkingsreizen:

- 1 In de zeventiende eeuw werden in Azië en Afrika vooral kuststreken verkend.
- 2 In de negentiende eeuw werden de binnenlanden van Azië en Afrika verkend en werden gebieden in bezit genomen.

Deze gegevens houden elk verband met een economische ontwikkeling in hun tijd.

4p

7

Leg dit uit door:

- een economische ontwikkeling uit de zeventiende eeuw te noemen en daarmee gegeven 1 te verklaren en
- een economische ontwikkeling uit de negentiende eeuw te noemen en daarmee gegeven 2 te verklaren.

De volgende gebeurtenissen uit de geschiedenis der Nederlanden hebben te maken met feesten:

- 1 Ter gelegenheid van de Vrede van Münster hielden de Amsterdamse handboogschutters een feestmaal, waarvan Bartholomeus van der Helst een beroemd schilderij maakte.
- 2 Na het bekend worden van het nieuws dat de Armada was verslagen, werd in de Republiek op veel plaatsen feestgevierd.
- 3 Het feest ter ere van de toekomstige landsheer Filips II duurde acht dagen. Op een van de vele toernooien lieten de deelnemers de kroonprins winnen.
- 4 In de Sint-Janskathedraal in 's-Hertogenbosch vierden de katholieken het nieuws van de moord op Willem van Oranje met een plechtige mis.
- 5 Tijdens het huwelijksfeest van de zoon van landvoogdes Margaretha boden een aantal edelen een smeekschrift aan, waarin zij verzochten de kettervervolgingen te matigen.
- 6 Vanwege zijn rol bij het sluiten van de Pacificatie van Gent, werd Willem van Oranje als een bevrijder door de bevolking van Brussel feestelijk ingehaald.

2p **8** Zet deze zes gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Een bewering:

De afspraak 'cuius regio eius religio' uit de Vrede van Augsburg maakte duidelijk dat het beleid van keizer Karel V in het Duitse rijk mislukt was.

3p **9** Licht deze bewering toe door aan te geven:

- wat de godsdienstpolitiek van Karel V inhield en
- wat de afspraak uit de Vrede van Augsburg inhield en
- waardoor deze afspraak voor Karel V betekende dat zijn beleid mislukt was.

Gebruik bron 5.

Uit dit fragment uit het Plakkaat van Verlatinge blijkt dat de opstandige gewesten zich aansluiten bij de propaganda die Willem van Oranje sinds het uitbreken van de Opstand voert **en** dat hun houding tegenover Filips II veranderd is sinds het begin van de Opstand.

4p **10** Leg dit uit door aan te geven:

- zonder bron, welke invalshoek Willem van Oranje koos bij het begin van de Opstand voor zijn propaganda en
- zonder bron, wat de opstelling van de gewesten tegenover Filips II in het begin van de Opstand was en
- met bron, waaruit blijkt dat de gewesten zich aansluiten bij de opvatting van Willem van Oranje en
- met bron, welke verandering heeft plaatsgevonden in de opstelling van de opstandige gewesten.

Gebruik bron 6.

In 1588 kent Parma, de Spaanse landvoogd van de Nederlanden, een jaargeld van 360 kronen toe aan Richard Verstegen, omdat hij het werk van Verstegen goed kan gebruiken.

- 3p 11 Verklaar dit door aan te geven:
- met een verwijzing naar de prent, welke boodschap Parma met deze prent kan overdragen en
  - welk politiek doel Parma met dit werk van Verstegen kan bereiken.

Twee gegevens:

- 1 In 1630 veroverde de Nederlandse West-Indische Compagnie (WIC) de stad Recife in Brazilië. Rondom de stad lagen veel suikerplantages.
- 2 In 1637 veroverde de WIC het fort Elmina aan de kust van het huidige Ghana.

- 2p 12 Leg uit dat de verovering van Recife de inname van Elmina wenselijk maakte.

Gebruik bron 7.

De opvatting van Frederik de Grote in deze bron past bij het verlicht absolutisme.

- 2p 13 Toon dit aan.

Vroegmoderne tijd

bron 4

Tussen 1482 en 1485 maakt de Italiaanse schilder Ghirlandaio dit schilderij, *De aanbidding van de herders*:

Toelichting:

De afbeelding toont de pasgeboren Jezus in de stal.

De knielende man rechts, die wijst naar het pasgeboren kind, is de schilder Ghirlandaio zelf.

bron 5

Uit het Plakkaat van Verlatinge (1581):

De overige goede inwoners werden gekweld. Niet alleen door de overlast die de in hun huizen ingekwartierde Spaanse soldaten hun vrouwen, kinderen en bezittingen aandeden, maar ook door allerlei belastingen. Die belastingen waren onder meer bedoeld ter financiering van de bouw van nieuwe burchten en vestingen om henzelf te onderdrukken (...).

Wij hebben alle hoop op verzoening opgegeven en zien geen andere uitweg meer. Daarom zeggen we, in overeenstemming met het natuurrecht, ter verdediging van de rechten, privileges en oude gewoonten van onszelf en onze landgenoten, ter handhaving van de vrijheden van ons vaderland, ter bescherming van onze vrouwen, kinderen en nakomelingen, ter voorkoming dat zij in de slavernij van de Spanjaarden raken, de trouw aan de koning van Spanje op. We hebben besloten alle middelen aan te wenden die wij nodig achten om onze rechten, privileges en vrijheden te behouden.

bron 6

In 1572 vallen de troepen van Willem van Oranje Roermond binnen. Hierbij wordt ook een klooster aangevallen. Deze aanval wordt in 1587 door Richard Verstegen beschreven in zijn boek *Theater van ketterse gruweligheden in onze tijd*.

In die uitgave staat deze prent:

bron 7

In 1777 schrijft de Pruisische koning Frederik de Grote over de manier waarop een land moet worden bestuurd:

De koning is de vertegenwoordiger van de staat. Hij en zijn volk vormen samen één lichaam, dat alleen gelukkig kan zijn als de afzonderlijke delen door eensgezindheid bij elkaar worden gehouden. De vorst is voor de samenleving wat het hoofd is voor het lichaam: hij moet voor de hele gemeenschap zien, denken en optreden om haar alle gewenste voordelen te verschaffen. Als men wil dat het koningschap het wint van de republikeinse staatsvorm, dan staat de opdracht van de koning vast: hij moet energiek en eerlijk zijn, en al zijn krachten gebruiken om de taak die hem is opgelegd te vervullen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.